

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. III. De Missa die festo audienda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

& lineas ducendi ad eas postea pingendas; sicut etiam actionem digladiandi. Quarto, Navar., & Rodriq. excusant venditores calceorum. Quinto, Pal. exercitationes militares, quæ fiunt tempore pacis. Sexto, Sanch. qui dum habent segetes, in area trituram vertunt, extendunt, aut separant; necnon hortulanos rigantes olera die festo; & iter agentes comitantes mulos onustos supellectili; necnon molitores, & nundinas. Septimo, Fernand. apud Dian. part. 2. tract. 15. resol. 36. excusat barbitonfores; (& idem potest dici de sutoribus, qui novos calceos die festo calceant) verum communius Doctores de hac consuetudine approbata dubitant, docentque, quod ubi ea est scita, & tolerata a Prælati, procul dubio excuset; alioquin excusari poterunt vel ratione parvitatæ materiæ, si scilicet unum, vel alterum tondeant; vel ex necessitate rusticorum, aut aliorum, quibus non conceditur nisi die festo posse tonderi, aut calceari; vel ex lucro cessante non ordinario; si enina recusent die festo ea peragere, facile barbitonfores, & calceatores a plerisque relinquerentur cum notabili lucri jactura.

XIII. Quarta demum causa excusans est Dispensatio, ad quam procul dubio causa justa requiritur, ut sit licita, & valida, si ab Episcopo concedatur in festis a Papa institutis, ut alias diximus. Potest etiam illam concedere Vicarius Generalis, non quidem ex officio, sed ex speciali mandato; quia quodcumque sapit liberalitatem, & gratiam, ut est dispensatio, non potest ex generali mandato, seu ex concessione Vicariatus a Vicario præstari, sed requiritur speciale mandatum; quod in casu nostro habetur, ut notant Merol., & Barbos. apud Tambur.: Parochus etiam dispensare potest tum ex consuetudine, tum ne

Pars II.

desit parochianis, ad quem in facile occurrentibus, & minutis necessitatibus recurrant; Qua de causa potest etiam in jejuniis Parochus dispensare, ut notat uterque Sanch. Possunt etiam Prælati Regulares cum suis subditis dumtaxat, non vero cum famulis secularibus.

ARTICULUS III.

De Missa die festo audienda:

- I. Probabiliter satisfacit præcepto de missa audienda, qui successive duas missas partes audit, quamvis ordine inverso.
- II. Num partem missæ notabilem omittat, qui incipit illam audire post Evangelium? Aut qui per breve tempus abest, dum fit aut Consecratio, aut Communio?
- III. Quanam dicatur præsentia moralis requisita ad satisfaciendum præcepto audiendi missam?
- IV. Non satisfacit, qui toto tempore missæ consistit peccata sua.
- V. Præsentia moralis haberi potest aliquando, etiam si audiens missam sit extra Ecclesiam; & potest non haberi, etiam si sit intra Ecclesiam. Quid si inter fenestram domus, e qua auditur Missa, & Ecclesiam intercedat via publica?
- VI. Missa in Oratoriis privatis Magnatum a quibusdam familiaribus die festo audiri potest, ita ut non teneantur illam in Ecclesia audire?
- VII. Excusat ab audienda missa Impotentia, Censura, Consuetudo, & dispensatio. Impotentia habetur ab eo, qui sine gravi incommodo illam audire non potest. Quid si lucrum ingens amitteret?
- VIII. Num excusetur puella, qua credit se ab adolescente lascivo concupiscendam, si domo egrediatur?
- IX. Num teneatur privilegiarius missam

S

au-

- audire tempore Interdicti? Et quid de detento in carcere, si facile potest facultatem egrediendi obtinere?
- X. Excusantur vidue, & similes, ubi est consuetudo, quod per aliquod tempus domo non egrediantur post mortem mariti: Sic etiam nobiles, pauperes, &c.
- XI. Num peregrinus teneatur missam audire, ubi est festum municipale, si per viginti dies circiter ibi sit commoraturus?
- XII. Num possit quis die Sabbati ire venatum, si die dominico non possit audire Sacrum?

I. **C**ertum est, omnes fideles rationis compotes teneri ad missam die festo audiendam ex præcepto Ecclesiastico; itaut qui partem ejus notabilem omittit, mortaliter peccet. Immo damnata est ab Innoc. XI. propositio decima tertia dicens: *Satisfacit præcepto Ecclesie de audiendo sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.* Quamvis probabiliter satisfaciat, ut plurimi docent cum Diana part. 5. tract. 4. resol. 54. contra Tambur., qui successive unam missæ partem audit ab uno sacerdote, & alteram ab altero, etiamsi ordine inverso. Ratio est, quia moraliter censetur unam integram missam audire; Non secus ac unum dicitur esse sacrificium, quando incipitur missa ab uno sacerdote, & eo deficiente ab alio perficitur: Verum sine causa id facere censent esse veniale Doctores communiter apud Dian. part. 2. tract. 3. resol. 18.

II. Quenam autem sit pars notabilis? variant Doctores; Putat Suar. esse usque ad Epistolam inclusive, Conink, & Azor. probabiliter usque ad Evangelium inclusive, seu usque ad Offertorium exclusive; quia, ut notat Dian. part. 5. tract. 5. resol. 44., satis est audire Evangelium in fine mis-

sæ. Cæterum quamvis probabiliter ex Con., & Pal. punct. 16. peccet mortaliter, qui vel solam consecrationem utriusque speciei, vel solam sumptionem omitteret, cum in iis consistat essentia Sacrificii; quia tamen non satis constat, in quam istarum partium essentia Sacrificii consistat, id eo Suar. tom. 3. disp. 88. sect. 2. benignius censet non semper injiciendum esse scrupulum peccati mortalis ei, qui per breve tempus alterutram istarum partium omitteret.

Illud tamen videtur contra Joannem Sanch., quod si quis accedat ad Ecclesiam, dum incipit Præfatio, nec possit aliam missam audire, teneatur ad illam: Secus vero si accedat post consecrationem; quia hæc est pars missæ principalis, & forte essentialis, ut propterea die Parasceves non sit obligatio audiendi missam, etiamsi incidat festum Annunciationis, ut communius docent contra Henr., Vascq., & alios apud Trull., quia quamvis fiat eo die communio, non fit tamen consecratio.

III. Quæritur nunc primo; Quenam præsentia requiratur ad missam audiendam?

Respondeo, requiri præsentiam corporalem, moralem tamen, & humanam, ita scilicet ut debeat homo habere intentionem non quidem satisfaciendi præcepto, sed audiendi missam præceptam, & ad eam attendat aliquam, atque in eo loco sit, ubi prudens spectator censeret illum audire missam.

Hinc sequitur non satisfacere, qui est præsens missæ animo, verbi gratia, expectandi amicum, vel etiam animo solum orandi, non vero audiendi Sacrum, & multo magis, si invitus assisteret. Ratio est, quia, ut diximus quæst. 1. art. 4., præceptum impleri debet per actum humanum, quo quis velit exequi, quod præcipitur.

IV.

IV. Sequitur secundo, requiri attentionem saltem externam, prout explicavimus quæst. 3. art. 4. n. 6.: Quamvis enim multi Doctores probabilius requirant attentionem internam, hoc est applicationem mentis sive ad verba, sive ad verborum sensum, sive ad Deum; non est tamen improbabile ex Lessi., Laym., Con., Dian. part. 3. tract. 4. resol. 101. sufficere externam; ita scilicet ut nulla ponatur actio impossibilis cum attentione interna; (ut esset confabulari, ridere, dormire, extasim pati, scribere, vel legere libros non conciliantes internam attentionem) unde possit esse testis eorum, quæ tunc fiunt, esto voluntarie distrahatur.

Propterea communiter cum Suar., & Azor. apud Tambur. contra Reginald., & Pal. docent, non satisfacere eum, qui tempore missæ confitetur peccata sua; secus vero si examinet conscientiam, etiam de libro; quia talis lectio attentionem internam fovet.

V. Sequitur tertio, Præsentiam moralem requisitam consistere in hoc, quod vel videatur, aut audiatur celebrans, vel eo loco sit audiens, ut ex signis, & gestis saltem circumstantium, quæ in Missa fiunt, colligere possit, & ut ad multitudinem assistentium censeatur pertinere. Quare non requiritur absolute, ut oculis videantur, quæ fiunt, aut auribus audiantur, quæ profert Sacerdos; nam etiam surdi, cæci, & qui in Choro post altare, vel in Ecclesia post parietem, aut columnam sunt, & extra Ecclesiam in magna distantia, satisfacere possunt, dummodo censeantur ad multitudinem assistentium pertinere; quod in parvo sacello facile contingit.

Moraliter etiam adesse dicitur, qui ab altari, non vero ab Ecclesia recedit ad procuranda hic & nunc necessaria ad sacrificium, scilicet vinum,

hostiam, thus, &c. Si quis tamen in maxima basilica esset in una cappella, & in altera distantissima fieret Sacrum, aut si esset post columnam ab altari distantem, nec esset ea multitudo audientium, ut is censeatur ad illam multitudinem pertinere, procul dubio præsentiam moralem hic non haberet, etiam si adesset intra Ecclesiam.

Hinc resolvitur celebre dubium, An quis possit e fenestra suæ domus missam audire, quando inter fenestram, & Ecclesiam intermediat via publica? Filiuc. cum Dian. part. 4. tract. 4. resol. 154. absolute negat. Lug. tamen de Euch. disp. 22. sect. 2. affirmat, si parva sit distantia ab altari Ecclesiæ, itaut audiens censeatur esse moraliter præsens missæ; secus vero si distantia sit magna; non enim necesse est, ut intra Ecclesiam sit, qui missam audit, sed solum necesse est, ut missæ dicatur moraliter præsens.

VI. Quaritur secundo; Quo in loco missa audienda sit; & a quo Sacerdote?

Respondeo ad primum, olim audiendam fuisse in Parochia; non secus ac nunc communicio paschalis in propria Parochia facienda est; sed usu, & consuetudine talis lex abrogata est; unde etiam extra Parochiam audiri potest missa præcepta. Dubium solum est, an omnes etiam in Oratoriis privatis; cum in Brevi hæc habeantur; *Volumus autem, quod familiares servitiis tuis non necessari ibidem interesse ab obligatione audiendi missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur.* Homobon., & Pelliz. tract. 8. tom. 2. sect. 2. putant, per talis missæ auditionem satisfieri nunc præcepto, quia jam est nunc consuetudo audiendi missam extra Ecclesiam parochialem; unde talis prohibitio in Brevi ponitur solum ex stylo Ecclesiæ, quia fortasse alicubi non est abrogatus

missus audiendi missam in Parochia ; Sed communiter cum Tambur. de Sacrif. missa lib. 1. cap. 4. docent, non licere illis in Brevi recensitis contra expressam voluntatem Pontificis ibi missam audire ad satisfaciendum præcepto . Dicuntur autem tunc necessarii servitii domini, qui nisi tunc cum domino audiant Sacrum, non facile possunt domino inservire ; ut solent esse auriga, famuli, ac famulae, coqui, & similes. Si tamen commode possint domino inservire audiendo missam in Ecclesia, ad id obligarem.

Ad secundum dico, missam audiri posse a quolibet sacerdote etiam Græco, vel alterius idiomatis, etiam ab excommunicato tolerato, atque adeo etiam ab hæretico, si cesset scandalum, ita scilicet ut non videaris ejus hæresis particeps esse ; dummodo missa catholico ritu peragatur. Solum audiri non potest a Sacerdote excommunicato vitando, aut publico Clerici percussore, necnon ab irregulari denunciato, vel degradato, aut deposito. Ratio est, quia fortius judicatur esse præceptum non communicandi in rebus sacris cum tali Sacerdote vitando, quam præceptum audiendi missam.

VII. Quæritur tertio ; Quænam causa excuset ab audiendo Sacro ?

Respondeo, eas reduci ad impotentiam, ignorantiam, censuram, & consuetudinem, omiſsa dispensatione, de qua satis superque art. super. cum de abstinentia ab operibus servilibus.

Primo itaque excusat Impotentia ; atque adeo quicumque nequit missam audire sine gravi detrimento sui, vel proximi, Animæ, Corporis, Famæ, Honoris, Rei familiaris, &c., ad illam non tenetur : Nec qui notabile lucrum amitteret ; sicut enim non obligat præceptum de abstinendo ab operibus servilibus, ut diximus, eos qui ingens lucrum amitterent, ita nec præceptum de missa audienda.

Hinc excusantur primo, qui multum distant a loco, ubi celebratur, videlicet per tria milliaria, vel per duo, aut etiam aliquando per unum, attenda circumstantia personæ, pluvie, æstus, & aliarum circumstantiarum, itaut tali personæ judicetur tale iter notabiliter difficile ; cum Ecclesia non obliget cum incommodo notabili.

Secundo, excusatur mater, quæ domi remanet ad custodiendam filiam, cui timet periculum probabile, tam si illam ducat in Ecclesiam, quam si domi solam relinquat ; Et eodem modo filia nubilis, si sine probabili periculo egredi non potest ; Et gravis, quæ exeundo e domo propalaret suum lapsum ; Et eadem ratione nutrix, quæ nequit sine periculo infantem domi relinquere, nec ducere sine perturbatione celebrantis, vel adstantium.

Tertio, ægroti, qui e domo exire non possunt propter alia negotia ; & qui timent sibi periculum gravioris morbi : In dubio autem debent Medicum, aut Parochum consulere, & illi acquiescere : Quod si neminem consulere possunt, & adhuc dubitant, non tenentur domo exire, & exponere se periculo morbi gravioris, prævalente præcepto de diligendo seipsum. Et ob eandem rationem non tenentur missam audire, qui infirmo deservit, ea solum de causa, quod si abeat, vel solus relinquatur ægrotus, laborem, animique anxietatem pateretur, vel non possent illi convenienti tempore adhiberi remedia .

Quarto, excusantur, qui missam audire nequeunt, quin grave aliquod negotium præmittant, quod differri non potest . Qua ratione excusantur Tabellarii, vulgo *li Corrieri* : Excusat enim eos amissio boni temporalis, ex quo tanquam officio utili, & necessario Republicæ vivunt. Excusantur etiam nautæ, muliones, seu vectores mercium, qui non possunt sine magno

incommodo: Sic etiam iter faciens, si cogatur socios relinquere, quibus indiget, quia viam ignorat, aut latrones timet; secus vero si iis non indigeat: Excusantur etiam illi, qui ubi unica missa celebratur, remanent ex timore latronum ad custodiam domus, vel ex necessitate ad cibos præparandos: Necnon publici ministri, qui ratione muneris castra dimittere, vel murorum portas, quas custodiunt, deferere non permittuntur; Sicut etiam senatores, seu viri primarii, qui gravia Reipublicæ negotia differre non possunt; Et custodes gabellarum, vinearum, gregis, mercium, domus, quando propter missam dubitant de furto, incendio, &c.

Quinto, excusatur scæmina honesta, sicut etiam quicumque caret vel veste convenienti, vel socio, aut pedissequo, sine quibus irridetur, aut magno rubore suffunditur.

Sexto, Uxor, quæ non potest sine rixa notabili mariti domo exire; & quæ non accedit ad missam, ut marito zelotypo obediat; necnon famuli, ut obediant dominis, timendo aliter gravem rixam, vel detrimentum, ut domo ejici, si non facile alios dominos inveniant, quibus serviant; Quamvis nec domini peccent, si tempore missæ ea præcipiant famulis, quæ juxta communem vivendi modum differri non possunt.

Septimo, non obligatur, qui detinetur aut in vinculis, aut domi loco carceris; & ii, qui bona fide, præsertim promissione jurata data viro nobili, e domo exire non possunt. Immo si Oratorium privatum domi habeant, non tenentur juxta probabilem sententiam Suar., & Trull. contra Macrin. quarere Sacerdotem, præsertim stipendiatum, ut ibi celebret; quia privilegium, quod habent, non videtur obligare ad tale medium non consuetum, & extraordinarium.

VIII. Dubitatur, an excusetur puella, quæ credit se ab adolescente lascivo concupiscendam, si domo exeat?

Respondeo, Navar., & alios apud Dian. par. 5. tract. 7. resol. 22. putare, quod non excusetur; quia tale scandalum non est datum, sed acceptum, & sequitur ex illius malitia. Verum communius cum Sà, Bonac., Sot., Trull. putant posse (saltem si id sæpius non accidat) missam omittere ad vitandum grave damnum spirituale proximi; sed ad id non teneri, quia potest uti jure suo, & propter scandalum passivum non tenetur privare se ingenti bono auditionis missæ.

IX. Secunda causa excusans est Ignorantia invincibilis, sicut etiam inadvertentia, oblivio, &c.; hæc enim a transgressione cujusvis legis excusant.

Tertia est Censura, unde excusatur primo personaliter interdictus, & quilibet excommunicatus. Secundo, qui lato Interdicto locali generali, non potest commode adire locum non interdictum. Certum autem est, neminem obligari ad obtinendum eo tempore privilegium, saltem si commode haberi nequit; (sicut nec tenetur qui detinetur in carcere petere privilegium exeundi ad audiendam missam, si commode habere illud non possit, ut notat Trull. hic ex Bonac. punct. ult. de Sacrif. missæ) quamvis qui privilegium habet tempore Interdicti, probabilius teneatur missam audire; quia præceptum obligat omnes, qui possunt, licet non obliget ad petendum privilegium, quod commode haberi nequit, ad hoc ut possint.

X. Demum excusat Consuetudo, quam ob causam Suar. excusat viduas, sorores, filias, quæ mortuo marito, fratre, patre, ad certum tempus juxta consuetudinem Patriæ non exeunt domo; Et Bonac. excusat sponsas, & nobiles, quæ non consueverunt juxta morem Patriæ egredi domo, donec nu-

ptui

ptui tradantur. Olim etiam ex consuetudine, ut notat Fagund., excusabantur Eremitae accolae. Denuum excusantur mulieres, quae post partum consueverunt per aliquot dies se domi continere, etiam postquam convaluerint, dummodo id fiat ex reverentia, & devotione, juxta caput ultimum *De Purificatione post partum*, & non ex ritu Mosaico, aut ex superstitione; non enim servanda nunc est purificatio antiquae legis, etiam si id fiat in honorem Beatae Virginis.

XI. Quæritur quarto, Quando nam peregrini excusentur ab auditione missæ die, quo est festum municipale loci, per quem transeunt?

Respondeo, certum esse, quod, si ibi sint animo permanendi per majorem partem anni, teneantur a primodie, quo illuc perveniunt; cum quilibet teneatur legibus ejus Communitatis, cujus est pars: Si vero ibi pernoctent per unam, vel alteram noctem, puto cum Con., & Tambur. contra Less. lib. 4. cap. 2. num. 51., & alios apud Dian. part. 1. tract. 9. resol. 2. non teneri ad missam audiendam; & consequenter nec ad abstinendum ab operibus servilibus, aut ad jejunandum, remoto scandalo. Ratio est, quia qui tam modico tempore ibi morantur, non censentur pars talis communitatis, & ideo, ut ostendimus quest. 1. art. 3., communiter Doctores docent, peregrinos non teneri legibus loci, per quem transeunt.

Dubium tamen est, an teneantur, si per viginti dies, verbi gratia, ibi permaneant? Joan., & Th. Sanch. apud Dian. loc. cit. negant, si non habeant animum ibi permanendi per

majorem anni partem: Suar. vero tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 2. cap. 14. cum aliis affirmat, quia secus nimis peregrino concederetur.

XII. Quæritur demum; An liceat apponere impedimentum executioni hujus præcepti; Verbi gratia, an liceat ire venatum, ubi non est opportunitas audiendi Sacrum?

Respondeo cum Pal., Sanch., Merol., quod tempore remoto a die festo liceat; verbi gratia potest quis die Jovis ire venatum, etiam si die dominico non possit Sacrum audire; quia præceptum hoc humanum non obligat ad removenda impedimenta adeo remota; Et idem dicas de præcepto jejunandi.

Utrum autem die Sabbati, quando imminet dies festus, possis pariter idem facere?

Respondeo, in utramque partem probabiliter disseruisse duos Theologos apud Tambur., Alter affirmabat, quia videtur sufficiens distantia; Sicut enim itinerantes, & vectores mercium, quando bona fide incipiunt iter pridie festi, communiter excusantur, si deinde die festo iter prosequantur, & missam non audiant, si non possunt; ita in casu. Alter vero negabat, quia videtur magna propinquitas cum die festo relate ad hoc opus, quod ob delectationem suscipitur, non ob necessitatem, & bona fide, ut faciunt itinerantes. Quare illud certum est, quod ad judicandum, num. distantia sit sufficiens, attendenda est gravitas, & rigor præcepti, praxis timoratorum, necessitas, utilitas operis, & pro diversis hisce circumstantiis diversimode judicandum.